

Zsuzsa Tóth

De receptie van Nederlandse literatuur in het tijdschrift *Nyugat* (1908-1941)

Introductie

De betrekkingen tussen twee landen kunnen op verschillende manieren geanalyseerd worden: er kan onderzoek gedaan worden naar onder andere de historische, politieke, economische en culturele contacten. Om de culturele contacten aan het licht te brengen, kan men de receptie van de literatuur van het ene land in het andere land bestuderen. In dit geval gaat het om de rol van de Nederlandse literatuur in Hongarije in de eerste helft van de 20ste eeuw.

Ik zal de receptie van de Nederlandse literatuur in *Nyugat*, één van de meest invloedrijke Hongaarse literaire tijdschriften, analyseren. In mijn onderzoek naar de kritieken die over Nederlandse auteurs verschenen, zal ik uitleggen hoe hun receptie in het Hongarije van die tijd was. Door dit onderzoek kan men de ontmoeting van het Nederlandse en Hongaarse culturele leven in de periode tussen 1908 en 1941 op de voet volgen.

Om dit onderzoek in een bepaalde context te kunnen plaatsen, is het onvermijdelijk de literaire gebeurtenissen van deze periode van beide landen te schetsen. Daarom moet niet alleen de rol van *Nyugat* in Hongarije bepaald worden, er moet ook aandacht besteed worden aan de voornaamste gebeurtenissen in de Nederlandse literatuur in deze periode. Op deze manier kunnen de literaire processen in de twee landen vergeleken worden. Een ander belangrijk aspect van dit onderwerp is het belang

NYUGAT

1908

ELSŐ ÉVFOLYAM

I. KÖTET (1—15 SZÁM)

FŐSZERKESZTŐ: IGNOTUS

SZERKESZTŐK: FENYŐ MIKSA ÉS OSVÁT ERNŐ

"JÓKAI" KÖNYVNYOMDAI MŰINTÉZET
(BERGER ÉS SCHIMEK), BUDAPEST VII,
THÖKÖLY-ÚT 28. SZ. (GARAI-BAZÁR).

De titelpagina van het eerste nummer van *Nyugat*

van de Nederlandse literatuur in *Nyugat* in vergelijking met andere buitenlandse literaturen.

Buitenlandse literatuur in *Nyugat*

Begin 20ste eeuw zijn er verschillende stromingen opgedoken in het Hongaarse culturele leven. De belangrijkste was het symbolisme, maar ook het naturalisme, de Jugendstil en sommige avant-gardistische stromingen kunnen hiertoe gerekend worden.¹ De Hongaarse auteurs die rond het eerste decennium van de 20ste eeuw begonnen te schrijven – degenen die een belangrijke rol hebben gespeeld bij de oprichting van *Nyugat* – werden ook door het realisme van de vorige eeuw beïnvloed.²

Nyugat, als het belangrijkste literaire tijdschrift van de periode, was het forum van nieuwe buitenlandse stromingen waarin er ook recensies over buitenlandse literaire werken zijn verschenen. Maar *Nyugat* hield zich afzijdig van de stromingen van de avant-garde en hield zich grotendeels bezig met het symbolisme, het impressionisme en het naturalisme.

In het nummer 1925/16-17. verscheen er een artikel dat het nieuwe programma van *Nyugat* proclameerde: het doel van de redacteurs was het tijdschrift interessant te maken voor een breder publiek door belangstelling te tonen voor nieuwe thema's. Volgens de redacteurs was de tijd gekomen om niet alleen de creativiteit, maar ook de kritische geest van de Hongaarse auteurs te doen herleven in *Nyugat*.³

Uit het artikel dat dit programma formuleerde, blijkt dat de redactie ook de buitenlandse literaturen wilde behandelen. Het tijdschrift wilde een "nauw en levendig contact"⁴ opbouwen met de westerse cultuur en wilde het werk van de schrijvers en kunstenaars met een "strikte en onbevooroordeelde kritische instelling beschouwen".⁵ Daarom was hun doel om literaire kritieken te schrijven ook over buitenlandse schrijvers en waar het mogelijk was ook hun in het Hongaars vertaalde werken te publiceren, daardoor het publiek te informeren over de belangrijkste gebeurtenissen van het buitenlandse culturele leven. Het tijdschrift formuleerde dit programma ook in zijn titel:⁶ het doel was om de Hongaarse literatuur te verheffen tot het niveau van de westerse literaturen.

De redacteurs dachten ook dat de Hongaarse literatuur zich met de grootste Europese literaturen kan en moet meten. Wat het publiek onder "de grootste Europese literaturen" heeft verstaan in de tijd van *Nyugat*,

kan op de voet worden gevolgd als we de artikels in verband met buitenlandse literaturen bekijken.

Voorals Frankrijk blijkt voor *Nyugat* “het westen” te betekenen.⁷ Het Hongaarse publiek kreeg een veelzijdiger en genuanceerder beeld van het Franse proza dan van welke andere literatuur dan ook.⁸ Binnen de Franse literatuur waren de symbolisten Charles Baudelaire en Paul Verlaine de bekendste en meest vertaalde auteurs.⁹ Wat de kritieken over de Franse schrijvers betreft, zijn Anatole France, Henri Bernstein en Jules Romains de meest besproken schrijvers geweest.¹⁰

In de vroege jaargangen van *Nyugat* kwam de Duitstalige literatuur echter het vaakst voor.¹¹ Uit de regelmatige Duitse citaten blijkt dat de medewerkers van het tijdschrift veronderstelden dat de lezers deze taal beheersten.¹² Binnen de Duitse literatuur waren Johann Wolfgang von Goethe en Rainer Maria Rilke de meest vertaalde auteurs; zij werden vooral met hun gedichten vertegenwoordigd.¹³ De Duitse literatuur speelde ook in andere opzichten een belangrijke rol: zij fungeerde als een soort “bemiddelende” literatuur. Deze ‘bemiddeling’ was dubbel: ten eerste leerden Hongaarse lezers werken in andere talen kennen via Duitse vertalingen, ten tweede werden deze werken vergeleken met werken van de toen meest invloedrijke Duitse literatuur.¹⁴ Het directe en indirecte effect van de Duitstalige literatuur en cultuur is later afgenomen in het tijdschrift.¹⁵

Men kan spreken over een misverstand onder de redacteuren van *Nyugat* wat de Noord-Amerikaanse literatuur betreft.¹⁶ Zo heeft bijvoorbeeld, zoals Szegedy-Maszák stelt, Aladár Schöpflin Mark Twain de eerste Amerikaanse schrijver genoemd in 1910 en beweerde hij dat bijvoorbeeld Poe en Longfellow geen Amerikaanse auteurs waren. Eén jaar later stelde Mihály Babits dat Poe een Engelse dichter was.¹⁷ Als we bekijken wat voor werken van de Amerikaanse literatuur in het tijdschrift werden gepubliceerd, vinden wij slechts drie auteurs: Edgar Allan Poe, Walt Whitman en Eugene O’Neill.¹⁸ Hiernaast verschenen er talrijke boekbesprekingen over Amerikaanse literatuur.¹⁹ *Nyugat* heeft ook Engelse werken gepubliceerd, en natuurlijk vinden wij literaire kritieken over Engelse schrijvers, voornamelijk over William Shakespeare en George Bernard Shaw.²⁰

Op basis van het repertorium van *Nyugat* kunnen wij zien dat de Scandinavische literaturen in het algemeen goed vertegenwoordigd waren in het tijdschrift.²¹ Tijdens het 34-jarige bestaan van het tijdschrift verschenen ongeveer dertig kritieken over Deense literatuur. De Noorse literatuur bleek ook heel populair te zijn, vooral door Henrik Ibsen, over wie zelfs

dertig artikels werden geschreven. Binnen de Zweedse literatuur kwam August Strindberg het vaakst voor, met zestien artikels. De populariteit van bepaalde Scandinavische schrijvers in *Nyugat* – hoewel de Scandinavische literatuur geen “grote” literatuur was zoals de Franse of de Duitse – heeft waarschijnlijk te maken met hun internationale bekendheid.

De belangstelling voor de “grote” literaturen in *Nyugat* betekende dat het tijdschrift minder aandacht heeft besteed aan de literatuur van Oost-Europa en de kleinere West-Europese landen zoals Nederland of België.

De receptie van de Nederlandse literatuur in Hongarije

In de eerste helft van de 20ste eeuw betekende de uitdrukking “wereldliteratuur” de verzameling van werken die in de “grote” talen werden geschreven. Wat van de Nederlandstalige literatuur in Hongarije bekend werd, was daar vaak doorheen een Duitse filter gekomen.²²

Slechts een handvol Nederlandse auteurs was in Hongarije bekend geworden. Een van hen was Multatuli: van de *Max Havelaar* zelf verschenen er vier vertalingen in de 20ste eeuw.²³

Louis Couperus was ook een bekend figuur in Hongarije: vijf vertalingen verschenen er van zijn werken.²⁴ Couperus’ naam verschijnt ook in *Nyugat*, in een artikel van zijn vertaler, Ignotus.²⁵ Uit zijn artikel blijkt dat Couperus bekend was in Hongarije maar het is opvallend dat hij als een vertegenwoordiger van de “Germaanse” literatuur werd beschouwd.²⁶ Het is niet duidelijk wat Ignotus onder “Germaanse” literatuur verstond: waarschijnlijk betekende deze term voor hem literatuur die in een Germaanse taal werd geschreven.

Wat de Hongaarse vertalingen van de werken van Nederlandse auteurs betreft, waren het eind van de jaren dertig en het begin van de jaren veertig de productiefste periodes tussen 1900 en 1945. In deze periode kwamen er van Jo van Ammers-Küller negen boeken uit.²⁷ Overigens is Jo van Ammers-Küller, samen met Herman Heijermans, de meest vertaalde Nederlandse auteur op Hongaars taalgebied.²⁸ De werken van Madelon Székely-Lulofs waren ook vrij bekend in Hongarije: in de jaren dertig en veertig verschenen er vijf boeken van haar.²⁹

Als wij dus op zoek gaan naar Nederlandse schrijvers in *Nyugat*, vinden we alleen maar de volgende auteurs: Herman Heijermans, Madelon Székely-Lulofs, Jo van Ammers-Küller en Louis Couperus. Wat Heijermans en Székely-Lulofs betreft, werden er boekbesprekingen gepubli-

ceerd en een vertaling van een fragment uit Van Ammers-Küllers roman *De appel en Eva*.³⁰ De naam van Couperus werd alleen maar vermeld door Ignotus in zijn artikel “Mlle. Beulemans.”³¹

Herman Heijermans in Hongarije

Uit het aantal opvoeringen van zijn toneelstukken in Boedapest blijkt dat de toneelschrijver Heijermans nogal bekend was in de eerste helft van de 20ste eeuw in Hongarije. Dus we zouden kunnen zeggen dat er een algemeen beeld of een algemene indruk bestond over de schrijver. In verband met het algemene beeld is het een belangrijke kwestie welke stukken van Heijermans bekend of onbekend waren in Hongarije. Andrea Rádai vermeldt dat de toneelstukken *Op hoop van zegen*, *Ghetto*, *Ora et labora*, *De Meid*, *Feest* en *Het zevende gebod* werden opgevoerd. Daarnaast zijn er voorstellingen van *Schakels* bekend en vertalingen van *Ahasverus* en *In de Jonge Jan*.³²

In zijn artikel over Heijermans heeft de recensent Sándor Szerdahelyi ook de titel van het stuk *Het Pantser* vermeld, waarover hij schrijft dat het een “uitgesproken antimilitaristisch” werk is en dat het weinig literaire waarde heeft.³³ Dus er waren talrijke toneelstukken van Heijermans bekend in Hongarije, maar ik zal in detail alleen over degene schrijven die ook in *Nyugat* vermeld werden: *Op hoop van zegen* en *De Meid*.

Herman Heijermans in Nyugat

In *Nyugat* werden drie artikels gepubliceerd die over Herman Heijermans gaan. Er verscheen een artikel ter gelegenheid van de dood van Heijermans dat eigenlijk een overzicht is van zijn oeuvre.³⁴ Zoals Sándor Szerdahelyi in dit artikel schrijft, werd Heijermans’ naam in Europa samen met Ibsen en Hauptmann vermeld. Volgens hem was Heijermans degene die “de mensheid van de geestelijke stagnatie van het einde van de laatste eeuw bevrijdde”.³⁵ Ondanks het feit dat “Heijermans de Nederlandse toneelliteratuur heeft gecreëerd”,³⁶ werd hij – aldus Szerdahelyi – niet gewaardeerd.³⁷ Daarvan geeft Szerdahelyi de schuld aan de maatschappij, en hij vindt dat Heijermans “vreemd en vijandelijk [is] geworden voor de burgerlijke wereldopvatting”.³⁸ Hij denkt dat Heijermans “meestal krachteloos en niet overtuigend”³⁹ is en dat er in zijn werken “rouw” heerst.

Het is interessant dat net als Menno Ter Braak,⁴⁰ ook Szerdahelyi benadrukt dat Heijermans “tot de massa heeft gesproken”⁴¹ en met zijn stukken de mensen iets wilde aanleren. Volgens Szerdahelyi is het Heijermans’ verdienste dat hij ontdekt heeft dat “de analytische methode van het naturalisme een soort wetenschappelijke demonstratie is; het meest effectieve middel om de nog steeds primitieve menigte radicaal te vernieuwen”.⁴² Heijermans heeft dus het naturalisme als pedagogisch middel gebruikt. Szerdahelyi noemt Heijermans verwant aan Multatuli; en deze verwantschap is niet op de vergelijkbare literaire vormen gebaseerd, maar op het feit dat beide schrijvers voor de rechtvaardigheid vochten.⁴³

Szerdahelyi geeft een kort overzicht over Heijermans’ leven en vermeldt zijn romans en toneelstukken, onder andere *Diamandstad*, *Dora Kremer*, *Ghetto* en *Het zevende gebod*. Hij schrijft ook over de *Falklandjes*: hij verwijst naar deze reeks cursiefjes als “schetsen vooral over het kleinburgerlijke leven van Joden, meestal met een satirisch tintje”.⁴⁴ Szerdahelyi schrijft over Heijermans’ belang in de Nederlandse arbeidersbeweging en over zijn socialistische tijdschrift *De Jonge Gids*, waarin naast Heijermans ook een aantal andere auteurs publiceerden.

Over Heijermans’ toneelstukken schrijft Szerdahelyi dat ze “verontrustend zijn als de met sombere wolken bedekte hemel”.⁴⁵ Zijn toneelstukken laten ons niet vluchten naar gekleurde dromen, naar de wereld van “bijgeloof”. In zijn werken probeert Heijermans “de nieuwe mens” en “de nieuwe moraal” te tonen.

Over Heijermans’ *Op hoop van zegen* schrijft Szerdahelyi dat “in deze tragedie er nauwelijks iets gebeurt”, maar hij erkent dat het stuk ontroerend is en noemt het Heijermans’ “meest uitstekende drama”. Hij analyseert de loopbaan van Heijermans in de context van de maatschappelijke omstandigheden van zijn tijd. Heijermans wordt in Szerdahelyis artikel beschouwd als een schrijver wiens “tragedie is dat hij de rol van zijn tijd volledig vervulde”.⁴⁶

Omdat naturalisme vaak met socialisme werd geassocieerd, gaat Szerdahelyi verder, heeft deze literaire stroming na een tijd zijn actualiteit verloren. Volgens Szerdahelyi begint Heijermans al in de eerste helft van de 20ste eeuw in de vergetelheid te raken. Desondanks concludeert Szerdahelyi dat het werk van Heijermans ongetwijfeld aanwezig moet zijn in de cultuurgeschiedenis van de “menselijke bevrijding”.⁴⁷

Op hoop van zegen in Nyugat

Er werd een artikel over Heijermans' *Op hoop van zegen* (A Remény) gepubliceerd in *Nyugat* na de voorstelling van Nemzeti Színház op 11 juni 1909.⁴⁸ De recensie van Menyhért Lengyel is nogal ongunstig: hij kritiseert het toneelstuk wegens de "smakeloosheid" ervan en hij beschuldigt Heijermans van effectbejag. Lengyel voegt eraan toe dat de betekenis van dit stuk niet meer begrijpelijk is en dat het thema niet meer actueel is. Lengyel heeft alleen maar goeds over voor de prestatie van de acteurs. Andere recensenten, bijvoorbeeld Sándor Szerdahelyi, schreven dat hoewel de thematiek niet meer actueel is, het stuk nog steeds ontroerend is.⁴⁹

De Meid in Nyugat

Er verscheen in 1912 een artikel in *Nyugat* over Herman Heijermans' toneelstuk *De Meid* (A Mari) geschreven door Frigyes Karinthy.⁵⁰ Het artikel werd geschreven nadat het toneelstuk opgevoerd werd door Új Színpad.⁵¹ Karinthy schrijft: "er kan onmiddellijk vastgesteld worden dat *De Meid* dramaturgisch gezien niet van hoog niveau is".⁵² Volgens hem "vindt Heijermans het thema interessant genoeg zodat hier op zich effect kan worden bereikt".⁵³

Volgens Karinthy toont het stuk de kenmerken van een drama niet en hij prijst alleen maar het thema: hij vindt het origineel, suggestief en "gelukkig gekozen".⁵⁴ "Er is misschien ook een boodschap te vinden in dit stuk" – gaat hij verder – "misschien voor de socialisten".⁵⁵ Hij vindt de figuur van Mari (Annemie in het originele stuk) het best, maar vooral door de volgens hem geniale vertolking van actrice Etel Judik, die de rol van Annemie speelde. Karinthy concludeert dat *Mari* slechts een acteeropdracht is en verder niets. Volgens hem speelde Etel Judik een grotere rol in het scheppen van Mari dan Heijermans zelf.⁵⁶

Madelon Székely-Lulofs in Nyugat

Székely-Lulofs' romans over Indië hebben veel lezers gevonden en zijn in de meeste belangrijke talen beschikbaar. Bijna alle boeken van Székely-Lulofs werden vertaald, haar debuutroman *Rubber* zelfs in meer dan tien talen, en die is bovendien in 1934 door de auteur bewerkt voor toneel en verfilmd. *Rubber* maakte Székely-Lulofs bekend in Nederland en ver daarbuiten en het is haar populairste roman gebleven. Eigenlijk was ze

“acht jaar na haar debuut met de roman *Rubber* [...] de bekendste Nederlandse auteur van haar tijd – in binnen- en buitenland.”⁵⁷

Madelon Székely-Lulofs is de enige van de in dit artikel vermelde Nederlandse auteurs die een echt contact met Hongarije en de Hongaarse literatuur had. Zij vertaalde met haar man onder andere uit het Hongaars in het Nederlands, waardoor het echtpaar het symbool werd van de literaire en culturele betrekkingen tussen Nederland en Hongarije.⁵⁸ Ook in de naoorlogse jaren werkte zij als vertaler van romans uit het Engels, Duits, Hongaars en Frans. Madelon Székely-Lulofs en haar man zijn beiden van zeer grote betekenis geweest voor de introductie van vooraanstaande Hongaarse schrijvers in Nederland, zoals Sándor Márai, Ferenc Kőrmen-di, Jolán Földes, Zsolt Harsányi, Mihály Földi, Ferenc Molnár, Gábor Vaszary en anderen.⁵⁹ Omgekeerd werden door hun inspanningen boeken van onder meer Piet Bakker, Jan de Hartog en Karel Norel in Hongarije bekend”.⁶⁰

István Nagypál (de naam was het pseudoniem van schrijver en vertaler Schöpflin Gyula) heeft een gunstige kritiek over Madelon Székely-Lulofs' roman *De hongertocht* (*Szumátraí őrvjárat*) geschreven.⁶¹ De roman verscheen in Hongarije in 1937.

Volgens hem laat de roman “het ware gezicht van de koloniale wereld” zien en de mythe die deze wereld meestal omringt, verdwijnt in *De hongertocht*. De roman probeert deze “vervormde” wereld realistisch te beschrijven met zijn wreedheid en uitbuiting, met de tegenstellingen tussen de inheemsen en de blanken, een wereld waarin er geen mogelijkheid is voor het begrijpen van de ander. Nagypál vindt de roman geslaagd in zijn onverholen afbeelding van de instinctieve heldhaftigheid van de primitieve mensen tegen de natuurkracht en de strijd tussen de menselijke wil en het noodlot.

Nagypál schrijft verder dat de hoofdpersoon van de roman het oerwoud is, met “zijn dove stilte en zijn onbegaanbare bergruggen”.⁶² Volgens hem is het sterkste punt van *De hongertocht* de puriteins-realistische stijl van de schrijfster, waarin men de rare nostalgie naar de “verstikkende maar toch betoverend omarmende” tropen kan voelen.

Jo van Ammers-Küller in *Nyugat*

In *Nyugat* vinden we geen artikels die het literaire werk van Jo van Ammers-Küller beoordelen. Er werd alleen maar een fragment van haar roman *De appel en Eva* gepubliceerd in het tijdschrift in 1932.⁶³ Ondanks het feit dat Van Ammers-Küller naast Herman Heijermans de meest vertaalde Nederlandse auteur was op Hongaars taalgebied,⁶⁴ kunnen we op basis van de in *Nyugat* verschenen artikels geen onderzoek doen naar haar algemene receptie in Hongarije. Dat veel van haar boeken in het Hongaars vertaald werden en dat het belangrijkste Hongaarse literaire tijdschrift van die tijd een fragment van haar tot dan niet voltooide roman publiceerde, bewijst dat ze een heel populaire auteur was in Hongarije in de eerste helft van de 20ste eeuw.

Conclusie

Het voornaamste doel van *Nyugat* was om de lezers van het tijdschrift met de buitenlandse literaturen bekend te maken. Toch werd de selectie van deze literaturen door een soort onevenredigheid gekarakteriseerd: er werd namelijk vooral nadruk gelegd op de Franse en de Duitse literatuur. De Nederlandse literatuur is op de achtergrond gebleven in Hongarije in de eerste helft van de 20ste eeuw, omdat er meer aandacht werd geschonken aan literaire werken die in de “grote talen” geschreven werden.

Dat de Nederlandse letterkunde in het tijdschrift een inferieure positie heeft bekleed, blijkt uit het feit dat er maar over drie Nederlandse auteurs (Herman Heijermans, Madelon Székely-Lulofs en Louis Couperus) werd geschreven en een fragment van de roman van een Nederlandse schrijfster (Jo van Ammers-Küller) werd gepubliceerd in *Nyugat*.

Herman Heijermans was heel beroemd en succesvol in Nederland en ver daarbuiten. Zijn bekendheid in Hongarije in de eerste helft van de 20ste eeuw blijkt uit zijn relatieve populariteit in *Nyugat*: er werden drie artikels gepubliceerd in het tijdschrift die zich met zijn werken bezighouden.⁶⁵ Hij was naast Jo van Ammers-Küller ook de meest vertaalde Nederlandse auteur in Hongarije. *Op hoop van zegen* werd wereldberoemd en dit stuk was zijn beroemdste werk ook in Hongarije. *De Meid* werd ook vaak opgevoerd, maar het heeft ook ongunstige kritieken gekregen, zowel in Nederland als in Hongarije.⁶⁶ Maar het feit dat hij zo populair was, betekende niet dat de Hongaarse critici alleen maar goede recensies over

hem geschreven hebben. De meningen over zijn literaire werk waren verdeeld: in *Nyugat* werden zijn toneelstukken meestal negatief beoordeeld, ondanks het feit dat ze vaak opgevoerd werden in Hongaarse theaters.

Madelon Székely-Lulofs, de andere Nederlandse schrijfster wier naam in *Nyugat* vermeld werd, werd ook wereldberoemd met haar Indische romans die in heel veel talen werden gepubliceerd.⁶⁷ Maar haar aanwezigheid in *Nyugat* is vooral te danken aan het feit dat ze in Hongarije woonde, met een Hongaarse man getrouwd was, en dat het echtpaar veel gedaan heeft voor de literaire en culturele betrekkingen tussen Hongarije en Nederland, vooral dan met hun vertaalwerk: in het interbellum waren ze heel actief op het gebied van de Hongaars-Nederlandse literaire vertalingen.⁶⁸ Maar ondanks hun belangrijke bijdrage werden ze in de Hongaarse pers niet vaak behandeld.⁶⁹ *Nyugat* vermeldt haar naam één keer. Haar man, László Székely, kon ook niet de Hongaarse literaire kringen binnentreden. Zijn werken werden meestal niet als literatuur beschouwd en verschenen op forums die niet per se literaire werken publiceerden.⁷⁰ Haar boeken hebben veel aandacht gekregen in Nederland en ze was de bekendste Nederlandse auteur van haar tijd.⁷¹ Maar vanaf midden jaren dertig, vooral vanwege de ongunstige kritieken van Edgar du Perron en Menno ter Braak, begon haar populariteit te tanen en ze werd pas in de jaren tachtig geherwaardeerd door toedoen van de schrijver en journalist Rudy Kousbroek.⁷² Op basis van het enige artikel dat in *Nyugat* over haar roman *De hongertocht* verscheen kunnen wij over haar Hongaarse receptie geen algemeen overzicht krijgen.

De lezers van *Nyugat* konden kennismaken ook met de naam van Jo van Ammers-Küller. Op basis van haar aanwezigheid in *Nyugat* is het onbekend of zij in Hongarije gunstig ontvangen werd. De voornaamste oorzaak van haar aanwezigheid in *Nyugat* is dat zij naast Herman Heijermans de meest vertaalde Nederlandse auteur was in het Hongaarse taalgebied.

Bibliografie

- A *Nyugat* új korszaka. In: *Nyugat*, 1925/16-17. <http://epa.oszk.hu/00000/00022/nyugat.htm>.
- Anbeek, Ton: *Geschiedenis van de Nederlandse literatuur tussen 1885-1985*. Amsterdam: De Arbeiderspers, 1990.
- Béládi, Miklós – György Bodnár: *A magyar irodalom története 1905-től napjainkig*. Budapest: Gondolat, 1971.

- Brems, Hugo: *Altijd weer vogels die nesten beginnen. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur, 1945-2005*. Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker, 2006.
- Brouwers, Ton: M.H.Székely-Lulofs. In: *Kritisch lexicon van de moderne Nederlandstalige literatuur*, pp.1-11.
- Calis, Piet: *Onze literatuur tot 1916*. Amsterdam: Meulenhoff Educatief bv, 1983.
- Calis, Piet: *Onze literatuur vanaf 1916*. Amsterdam: Meulenhoff Educatief bv, 1988.
- Csepregi Klára: *Holland (flamand, fríz, németalföldi, afrikaans) – magyar bibliográfia. Hollandián kívül és Magyarországon megjelent írárok*. <http://mek.niif.hu/05800/05861/05861.pdf>
- Die Deutsche Nationalbibliothek. www.dnb.de
- Fenyő, Mario D.: *A Nyugat hőskora és háttere*. Debrecen: Csokonai Kiadó, 2001.
- Galambos, Ferenc: *Nyugat repertórium*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Tanszék, 1959.
- Gera, Judit: Multatuli négy élete Magyarországon. In: *Debrecentől Amszterdamig. Magyarország és Németalföld kapcsolata*. Debrecen: Debreceni Egyetem Néderlandisztika Tanszék, 2010, pp. 331-343.
- Grave, Jaap: Else Otten: vertaler in een 'fiebershaft hastenden Zeit'. In: *Jaarboek Letterkundig Museum 6*. Den Haag: Letterkundig Museum, 1997, pp. 1-22.
- Heijermans, Herman: *A vörös kalóz. A Fecske család a levegőben*. Budapest: Athenaeum, 1913.
- Ignotus: Mlle. Beulemans. In: *Nyugat*, 1910/16. <http://epa.oszk.hu/00000/00022/nyugat.htm>
- Jo van Ammers-Küller: Az alma és Éva. Részlet egy készülő regényből. In: *Nyugat*, 1932/9-10.
- Karinthy, Frigyes: A Mari (Heyermans kétfelvonásosa – az Új Színpad bemutatója). In: *Nyugat*, 1912/7. <http://epa.oszk.hu/00000/00022/nyugat.htm>
- Kenyeres, Zoltán: *Etika és esztétizmus. Tanulmányok a Nyugat koráról*. Budapest: Anonymus Kiadó, 2001.
- Kókay, György – Buzinkay Géza – Murányi Gábor: *A magyar sajtó története*. Budapest: Sajtóház, 2001.
- Lengyel, Menyhért: A Remény. In: *Nyugat*, 1909/12. <http://epa.oszk.hu/00000/00022/nyugat.htm>

- Lodewick, H.J.M.F.: *Literatuur – Geschiedenis en bloemlezing. Tweede deel: omstreeks 1880 tot heden.* 's Hertogenbosch: Malmberg, 1959.
- Mann, Jolán – Zsuzsanna Rózsafalvi (hoofdred.): *100 éves a Nyugat (1908-2008). Ünnepi honlap.* Budapest: Országos Széchényi Könyvtár, 2007-2009. <http://nyugat.oszk.hu/>
- Nagypál, István: Szumátrai őrzéskönyv. Madelon Lulofs regény. In: *Nyugat*, 1938/1. <http://epa.oszk.hu/00000/00022/nyugat.htm>
- Okker, Frank: Drie omgekeerde onkuise meisjes. Over de vroege journalistiek van Madelon Lulofs. In: *Indische Letteren*, december 2007, pp. 194-208.
- Praamstra, Olf: Madelon Székely-Lulofs en het koloniale discours. In: *Indische Letteren*, december 2007, pp. 209-239.
- Praamstra, Olf: Ontworteld. Waarom Madelon Székely-Lulofs verder zag dan haar tijdgenoten (en ervan schrok). In: *Acta Neerlandica 5*. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó, 2007, pp. 89-109.
- Pusztai, Gábor: De 'schrijfster van de Javaanse slaven'. Madelon Székely-Lulofs in de Hongaarse pers. In: *Acta Neerlandica 7*. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, 2009, pp. 9-25.
- Pusztai, Gábor: Inleiding. In: *Acta Neerlandica 5*. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó, 2007, pp. 9-24.
- Pusztai, Gábor: Kívül a körön. Székely László és az irodalmi kánonok. In: *Tariménes 1* (december 2005) pp. 1-23.
- Pusztai, Gábor: Op de grens van de genres. Roman of egodocument: Van oerwoud tot plantage door László Székely. In: *Indische Letteren*, september 2006, pp. 186-195.
- Pusztai, Gábor – Gerard Termorshuizen: De tweede man. Het huwelijk van Madelon Lulofs en László Székely. In: *Acta Neerlandica 5*. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó, 2007, pp. 49-62.
- Rádai, Andrea: *De receptie van Herman Heijermans' toneelstukken in de eerste helft van de twintigste eeuw in Boedapest*
http://www.ned.univie.ac.at/CMS/Comenius/Amos/Scripties/R_dai_Andrea_De_receptie_van_Herman_Heijermans_toneelstukken_in_de_eerste_helft_van_de_twintigste_eeuw_in_Boedapest, 31 mei 2007.
- Schenkenveld, M.A. – Van Der Dussen (hoofdred.): *Nederlandse literatuur, een geschiedenis*. Groningen: Martinus Nijhoff Uitgevers, 1993.
- Sivirsky, A.: *A holland-magyar kulturális kapcsolatok öt évszázada*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1986.
- Sivirsky, A.: *Het beeld der Nederlandse literatuur*. Groningen: Wolters Boekdrukkerij, 1960.

- Szabó, Emese – Katalin Beke: Van *Guido tot Het geheim*. Nederlandse boeken in Hongaarse vertaling. In: *Acta Neerlandica, 1*. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó, 2001, pp.79-93.
- Szegedy-Maszák, Mihály: *A Nyugat és a világirodalom*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 2000.
- Székely, György (hoofdred.): *Magyar Színházművészeti Lexikon*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1994. <http://mek.niif.hu/02100/02139/html/sz12/121.html>
- Szerb, Antal: *Magyar irodalomtörténet*. Budapest: Magvető, 1982.
- Szerdahelyi, Sándor: Herman Heijermans. In: *Nyugat*, 1924/24. <http://epa.oszk.hu/00000/00022/nyugat.htm>
- Ter Braak, Menno: Herman Heijermans. In: *De Propria Curesartikelen 1923-1925*. Ed. Carel Peeters. 1978. <http://www.dbnl.org/auteurs/auteur.php?id=heij011> 1 november 2010.

Noten

- ¹ Mario D. Fenyő: *A Nyugat hőskora és háttere*. p. 54.
- ² A magyar irodalom története 1905-től napjainkig. p. 28.
- ³ “[...] elérkezett az ideje annak, hogy a magyar alkotó erő mellett a magyar bíráló szellem is a Nyugatban éledjen újjá.” “A Nyugat új korszaka.” In: *Nyugat*, 1925, pp. 16-17.
- ⁴ “Élénk és szoros kapcsolatot akarunk a nyugati kultúrával”. “A Nyugat új korszaka.” In: *Nyugat*, 1925, pp. 16-17.
- ⁵ “A Nyugat elfogulatlan és szigorú kritikával akarja az irodalom és a többi művészet művelőinek munkáját”. “A Nyugat új korszaka.” In: *Nyugat*, 1925, pp. 16-17.
- ⁶ “Nyugat” betekent namelijk “het westen”.
- ⁷ Mario D. Fenyő: *A Nyugat hőskora és háttere*. p. 94.
- ⁸ Mihály Szegedy-Maszák: “A Nyugat és a világirodalom.” p. 13.
- ⁹ De Franse literatuur wordt in *Nyugat* in totaal met 525 publicaties vertegenwoordigd. Het tijdschrift publiceerde twaalf gedichten van Charles Baudelaire en tien gedichten van Paul Verlaine. Ferenc Galambos: *Nyugat repertórium*. pp. 106-107, 273-292.
- ¹⁰ Er verschenen 17 boekbesprekingen over de werken van Anatole France, terwijl Henri Bernstein en Jules Romains allebei met tien artikels worden vertegenwoordigd in het tijdschrift. Ibid. pp. 273-292.
- ¹¹ Het tijdschrift telt in totaal 352 publicaties in verband met de Duitse literatuur. Ferenc Galambos: *Nyugat repertórium*. pp. 110-11, 295-307.
- ¹² Mihály Szegedy-Maszák: “A Nyugat és a világirodalom.” p. 2.
- ¹³ Zeventien gedichten van Rainer Maria Rilke werden in *Nyugat* gepubliceerd, en zes publicaties verschenen onder de naam van Johann Wolfgang Goethe. Ferenc Galambos: *Nyugat repertórium*. pp. 110-11.

- ¹⁴ Mihály Szegedy-Maszák: “A *Nyugat* és a világirodalom.” p. 2.
- ¹⁵ Ibid.
- ¹⁶ Mihály Szegedy-Maszák: “A *Nyugat* és a világirodalom.” p. 6.
- ¹⁷ Ibid. p. 6.
- ¹⁸ Ferenc Galambos: *Nyugat repertórium*. p. 104.
- ¹⁹ De Amerikaanse literatuur werd in totaal met 143 publicaties vertegenwoordigd. Ferenc Galambos: *Nyugat repertórium*. pp. 255-260.
- ²⁰ In verband met de Engelse literatuur verschenen er 335 publicaties in *Nyugat*. Ibid. pp. 104-105. en 260-269.
- ²¹ Ferenc Galambos: *Nyugat repertórium*.
- ²² Andrea Rádai: *De receptie van Herman Heijermans' toneelstukken in de eerste helft van de twintigste eeuw in Boedapest*.
- ²³ De volgende werken van Multatuli werden in het Hongaars vertaald: *De geschiedenis van Woutertje Pieterse (Kamaszévek, 1964, door György Gellért en László Bartha), Max Havelaar of De koffieveilingen der Nederlandse Handelmaatschappij (Max Havelaar avagy A Holland Kereskedelmi Társaság kávéárverései, 1924, door Zoltán Bartos; Jáva gazdag és éhezik, 1950, wij weten niet wie de vertaler is; Max Havelaar, 1955, door György Faludy; Havelaar avagy A Holland Kereskedelmi Társaság kávéaukciói, 1981, door Péter Balabán), Szaidza és egyéb elbeszélések, 1901, door Ignác Gábor*). Deze laatste vertaling is een verhalenbundel, waarin ook het hoofdstuk „Saïdjah en Adinda” uit *Max Havelaar* te vinden is, maar de originele titel ervan is niet bekend. Klára Csepregi: *Holland (flamand, fríz, németalföldi, afrikaans) – magyar bibliográfia. Hollandián kívül és Magyarországon megjelent írások*. pp. 157-158 en Judit Gera: *Multatuli négy élete Magyarországon*. In: *Debrecenről Amszterdamig. Magyarorszáig és Németalföld kapcsolata*. pp. 331-343.
- ²⁴ De volgende werken van Louis Couperus werden in het Hongaars vertaald: *Noodlot (Végzet, 1893, door Ignotus), De berg van licht (Heliogabalus, 1918, door István Lendvai), Fidessa (Fidessa: Az örök hűség legendája, 1927, door Barna Balogh), De komedianten (Komédiások, 1921, door Ignác Balla), Psyche (Psyche, 1925, door Barna Balogh)*. Csepregi Klára: *Holland (flamand, fríz, németalföldi, afrikaans) – magyar bibliográfia. Hollandián kívül és Magyarországon megjelent írások*. pp. 112.
- ²⁵ Pseudoniem van Hugó Veigelsberg (1869-1949), literatuurcriticus, oprichter en hoofdredacteur van het tijdschrift *Nyugat*. In: *A magyar irodalom története 1905-től napjainkig*. pp. 37-39. Volgens de studie van Emese Szabó en Katalin Beke (“Van Guido tot *Het geheim*”, p.88.) was *Noodlot* van Couperus uit het Nederlands vertaald en verscheen in 1893 in Hongarije. Ze vermelden niet dat de vertaler Ignotus was. Andrea Rádai schrijft over Ignotus als “de vertaler van Couperus” in haar scriptie *De receptie van Herman Heijermans' toneelstukken in de eerste helft van de twintigste eeuw in Boedapest*. Het is meer waarschijnlijk dat Ignotus dit werk uit het Duits heeft vertaald, gezien het feit dat hij uit een Duits-Joods gezin afkomstig was, dat hij een lange periode van zijn leven in Wenen en in Berlijn doorgebracht heeft en dat hij veel werken van Goethe en Gottfried Keller vertaald heeft. Biografie van Ignotus is te vinden op de website “100 éves a *Nyugat* (1908-2008).”
- De Duitse vertaling van *Noodlot (Schiksal)* verscheen in 1892, dus één jaar voordat de Hongaarse vertaling uitkwam. Jaap Grave: Else Otten: vertaler in een ‘fieber-

- haft hastenden Zeit'. In: *Jaarboek Letterkundig Museum* 6. p. 1. Waarschijnlijk was deze Duitse vertaling de basis van de Hongaarse vertaling.
- ²⁶ Ignotus: Mlle. Beulemans. In: *Nyugat*, 1910/16. In dit artikel houdt Ignotus zich bezig met de komedie *Le mariage de Mlle Beulemans* van de Belgische schrijvers Fernand Wicheler en Frantz Fonson. Volgens Ignotus is de Belgische literatuur – ook als het in het Frans geschreven is – verwant liever aan de “Germaanse en vooral aan de Scandinavische literatuur” dan aan de Franse literatuur. Als voorbeelden voor de “Germaanse literatuur” vermeldt hij de Duitse schrijver Theodor Storm en de Nederlandse Louis Couperus.
- ²⁷ De volgende werken van Jo van Ammers-Küller werden in het Hongaars vertaald: *Tantalus* (*Tantalus*, 1931, door Lola Kosáryné Réz), *Heeren, knechten, vrouwen: de geschiedenis van een Amsterdamse regentenfamilie in de jaren 1778 tot 1815. I. De patriotten: 1778-1787* (*Urak, szolgák, asszonyok*, 1941, door Miklósné Berend), *De getrouwen: 1799-1813. Heeren, knechten, vrouwen: de geschiedenis van een Amsterdamse regentenfamilie in de jaren 1778 tot 1815. (A Tavelinckek húsége 1799-1813: Regény Napóleon idejéből*, 1942, door Miklósné Berend), *De sansculotten, 1792-1795. Heeren, knechten, vrouwen: de geschiedenis van een Amsterdamse regentenfamilie in de jaren 1778 tot 1815. (Felfordult világ: egy nagy szerelem története az 1792-1795 években*, 1942, door Imre Sándor), *De opstandigen: een familieroman in drie boeken (A Coornvelt-ház asszonyai*, 1943, door Imre Sándor), *De appel en Eva (Coornvelt Erzsébet házassága*, 1943, door Zsuzsa Thury), *Maskerade (Álarcosok*, 1945, door Géza Ottlik), *Ma: een familieroman uit de jaren 1871-1901 (Quist ezredes családja*, 1945, door Miklósné Berend), *Elzelina: de geschiedenis van een Hollandsche vrouw in de jaren 1776-1845 (Madame X: Napóleon korának nagy kalandornője*, 1943, door Imre Sándor). Csepregi Klára: *Holland (flamand, fríz, németalföldi, afrikaans) – magyar bibliográfia. Hollandián kívül és Magyarországon megjelent írások*. pp.97-98.
- ²⁸ De volgende werken van Herman Heijermans werden in het Hongaars vertaald: *Ghetto* (*Gettó*, 1903, door Sándor Hevesi), *'n Jodenstreek* (*Zsidó furfang*, 1904, we weten niet wie de vertaler is), *Nummer tachtig* (*A nyolcvanas szám*, 1906, we weten niet wie de vertaler is), *Ahasverus* (*Ahasvér*, 1910, 1911, 1920, door Gábor Katona), *De Meid* (*A Mari*, 1912, door Ernő Bresztovszky), *De roode Flibustier* (*A vörös kalóz*, 1913, door Mihály Balla), *Gevleugelde daden* (*Fecske család a levegőben*, 1913, door Mihály Balla), *Het zevende gebod* (*Hetedik parancs/Hetedik parancsolat*, 1920, door Tamás Moly), *De moord in de trein* (*Blöff*, 1926, door Lajos Mikes), *Op hoop van zegen* (*A remény*, 1950, door Sándor Hevesi). Csepregi Klára: *Holland (flamand, fríz, németalföldi, afrikaans) – magyar bibliográfia. Hollandián kívül és Magyarországon megjelent írások*. pp.133-135.
- ²⁹ De volgende werken van Madelon Székely-Lulofs werden in het Hongaars vertaald: *Koelie* (*Az őserdő rabjai*, 1934, door Andor Németh), *De andere wereld* (*A másik világ*, 1937, door László Pintér), *De hongertocht* (*Szumátrai őrzárát/Szumátrai járőr*, 1937, door László Pintér), *Rubber*, (*Gumi*, 1937, 1942, door György Kovács). *Het laatste bedrijf* (*Utolsó kísérlet*, 1944, door László Székely). Csepregi Klára: *Holland (flamand, fríz, németalföldi, afrikaans) – magyar bibliográfia. Hollandián kívül és Magyarországon megjelent írások*. p.151.

- ³⁰ Dit fragment verscheen in het tijdschrift onder de titel “Az alma és Éva. Részlet egy készülő regényből.” (“De appel en Eva. Fragment uit een roman in voorbereiding.”) Het fragment verscheen in het nummer 1932/9-10 van *Nyugat*, terwijl de Hongaarse vertaling van de roman zelf kwam pas in 1943 uit onder de titel *Coornvelt Erzsébet házassága*. (Zie voetnoot 31.)
- ³¹ Ignotus: Mlle. Beulemans. In: *Nyugat*, 1910/16.
- ³² Andrea Rádai: *De receptie van Herman Heijermans’ toneelstukken in de eerste helft van de twintigste eeuw in Boedapest*. Er verschenen geen Hongaarse vertalingen van de stukken *Ora et labora*, *Feest*, *Schakels* en *In de Jonge Jan*. De theatervoorstellingen van deze stukken werden waarschijnlijk op basis van hun Duitse vertaling gemaakt.
- ³³ “Megemlítjük még Páncél című darabját, mely kifejezeten antimilitarista küzdőirat [...]. Irodalmi értéke vajmi csekély.” Sándor Szerdahelyi: Herman Heijermans. In: *Nyugat*, 1924/24.
- ³⁴ Sándor Szerdahelyi: Herman Heijermans. In: *Nyugat*, 1924/24.
- ³⁵ “Heijermans [...] a múlt század lelki tepsedéséből kirobbantotta az emberiséget.” Ibid.
- ³⁶ “[...] a holland drámairodalom megteremtője.” Ibid.
- ³⁷ Deze bewering van Szerdahelyi is onjuist: de literatuurhistorische werken spreken over Heijermans’ succes in het binnen- en buitenland. Zie bijvoorbeeld: Calis, P.: *Onze literatuur tot 1916*. p.136.; Dautzenberg: *Nederlandse literatuur. Geschiedenis, bloemlezing en theorie*. pp. 231-232. Van Den Bergh, Hans: *Op hoop van zegen gaat in première*. In: Schenkenveld, M.A. – Van Der Dussen (hoofdred.): *Nederlandse literatuur, een geschiedenis*. pp. 569-575.; Lodewick: *Literatuur – Geschiedenis en bloemlezing*. pp. 120-125.; Sivirsky: *Het beeld der Nederlandse literatuur. Tweede deel*. pp. 245-250. Heijermans werd vooral gekritiseerd door conservatieve critici vanwege zijn socialistische wereldopvatting die ook in zijn toneelstukken verschijnt.
- ³⁸ “Heijermans idegen lett, ellenséges lett a polgári elgondolás és világfelfogás számára.” Sándor Szerdahelyi: Herman Heijermans. In: *Nyugat*, 1924/24.
- ³⁹ “Heijermans legtöbbször erőtlén, valószínűtlen, nem meggyőző. Megmarad a mindeken uralkodó gyász [...].” Ibid.
- ⁴⁰ Menno ter Braak: Herman Heijermans. In: *De Propria Curesartikelen 1923-1925*.
- ⁴¹ “[Heijermans] a tömegekhez szólt.” Sándor Szerdahelyi: Herman Heijermans. In: *Nyugat*, 1924/24.
- ⁴² “[...] fölismerte, hogy a naturalizmus analitikus módszere olyan, mint valami természettudományos demonstráció – a még primitív tömegek pedagógiájának, forradalmosításának leghatásosabb eszköze.” Ibid.
- ⁴³ Ibid.
- ⁴⁴ “Többnyire ugyancsak a zsidó kispolgári életet rajzolja meg, sokszor szatírával, a Falkland Sámuel álnév alatt kiadott vázlaiban.” Ibid.
- ⁴⁵ “Heijermans drámái úgy nyugtalanítanak, mint a komor felhőktől borított ég.” Sándor Szerdahelyi: Herman Heijermans. In: *Nyugat*, 1924/24.
- ⁴⁶ “Heijermans tragikuma: teljesen kimerítette kora diktálta szerepét, hivatását betöltötte [...].” Ibid.

- ⁴⁷ “Heijermans programja [...] az emberi fölszabadosulás kultúrhistóriájából nem hiányozhat.” Ibid.
- ⁴⁸ Menyhért Lengyel: A Remény. In: *Nyugat*, 1909/12.
- ⁴⁹ Sándor Szerdahelyi: Herman Heijermans. In: *Nyugat*, 1924/24.
- ⁵⁰ Frigyes Karinthy: A Mari (Heyermans kétfelvonásosa – az Új Színpad bemutatója). In: *Nyugat*, 1912/7.
- ⁵¹ Új Színpad was de gemeenschappelijke onderneming van schrijver en theaterdirecteur Artúr Bárdos en dichter Béla Révész. Ze hebben dit kleine theater in 1912 in Boedapest opgericht. Bron: http://www.szineszkonyvtar.hu/contents/a-e/bardos_elet.htm
- ⁵² “[...] röviden s azonnal megállapíthatjuk, hogy A Mari [...] nem jelenti dramaturgiai szempontból a legmagasabb színvonalat”. Frigyes Karinthy: A Mari (Heyermans kétfelvonásosa – az Új Színpad bemutatója). In: *Nyugat*, 1912/7.
- ⁵³ “Heijermans [...] a témát elég érdekesnek találja, hogy önmagában hasson [...].” Ibid.
- ⁵⁴ “Ami szuggesztíve hat ránk, ezek után maga a téma lehet csak – amit ezúttal szerencésnek és ötletesnek nevezhetünk.” Ibid.
- ⁵⁵ “[Ebben a darabban] van talán valami mondanivaló is (talán a szocialisták számára.” Ibid.
- ⁵⁶ Etel Judik (1886-1918) was lid van de theatergezelschappen Thália Társaság, Bonbonnière Cabaret en Új Színpad. Zij was de eerste vrouw van Frigyes Karinthy, tussen 1914 en 1918. In: Székely, György (hoofddred.): *Magyar Színházművészeti Lexikon*.
- ⁵⁷ Olf Praamstra: Ontworteld. Waarom Madelon Székely-Lulofs verder zag dan haar tijdgenoten (en ervan schrok). In: *Acta Neerlandica* 5. p. 89.
- ⁵⁸ Antal Sivirsky: *A holland-magyar kulturális kapcsolatok öt évszázada*. p. 34.
- ⁵⁹ Gábor Pusztai – Gerard Termorshuizen: De tweede man. Het huwelijck van Madelon Lulofs en László Székely. In: *Acta Neerlandica* 5. p. 55.
- ⁶⁰ Ibid. p. 55.
- ⁶¹ István Nagypál: Szumátrai őrrjárat. Madelon Lulofs regénye. In: *Nyugat*, 1938/1.
- ⁶² “Egyetlen főszereplője van ennek a regénynek: az Óserdő, [...] süket csendjével, úttalan hegyhátaival.” Ibid.
- ⁶³ Jo van Ammers-Küller: Az alma és Éva. Részlet egy készülő regényből. In: *Nyugat*, 1932/9-10. De Hongaarse vertaling van de roman werd pas in 1943 uitgegeven, dus het in *Nyugat* verschenen fragment werd vermoedelijk op basis van de Duitse vertaling gemaakt, die eerst in 1932 uitkwam. Die Deutsche Nationalbibliothek. www.dnb.de
- ⁶⁴ Emese Szabó – Katalin Beke: “Van *Guido* tot *Het geheim*.” p. 82.
- ⁶⁵ Over de andere Nederlandse auteur in *Nyugat* – Madelon Székely-Lulofs – vinden wij maar één artikel.
- ⁶⁶ Over de receptie van Herman Heijermans’ toneelstukken zie Andrea Rádai: *De receptie van Herman Heijermans’ toneelstukken in de eerste helft van de twintigste eeuw in Boedapest*. Rádai vermeldt in haar scriptie dat terwijl *Op hoop van zegen* onder de toeschouwers heel populair was, waren de meningen van de critici erover verdeeld. Ze kritiseerden onder andere het gebrek aan theatraaliteit, maar tegelijkertijd

vonden andere contemporaine critici het stuk waarachtig en noemden ze het een meesterwerk. Over *De Meid* schrijft Rádai dat door de tijdgenoten van Heijermans was het stuk ongunstig ontvangen, maar in de latere vakliteratuur werd *De Meid* meestal geprezen.

⁶⁷ Olf Praamstra: Ontworteld. Waarom Madelon Székely-Lulofs verder zag dan haar tijdgenoten (en ervan schrok). In: *Acta Neerlandica* 5. p.89.

⁶⁸ Gábor Pusztai – Gerard Termorshuizen: De tweede man. Het huwelijk van Madelon Lulofs en László Székely. In: *Acta Neerlandica* 5. p. 55. Gábor Pusztai: Kívül a körön. Székely László és az irodalmi kánonok. In: *Tariménes*, 1 (december 2005) p. 8.

⁶⁹ Gábor Pusztai: De ‘schrijfster van de Javaanse slaven’. Madelon Székely-Lulofs in de Hongaarse pers. In: *Acta Neerlandica* 7. p. 11.

⁷⁰ Zijn kortverhalen verschenen in dag- en weekbladen zoals *Pesti Napló*, *Magyar Nemzet* en *Ünnep* en in het tijdschrift van het Hongaarse Aardrijkskundige Genootschap (Magyar Földrajzi Társaság), *A Földgömb*. Gábor Pusztai: Kívül a körön. Székely László és az irodalmi kánonok. In: *Tariménes*, 1 (december 2005) p. 9.

⁷¹ Olf Praamstra: Madelon Székely-Lulofs en het koloniale discours. In: *Indische Letteren*, december 2007. p. 2 09.

⁷² *Ibid.* p. 209-210.